

VALORI ALE BIBLIOTECII LUI ARANY JÁNOS DIN SALONTA

de
ZUH IMRE

Pe baza datelor existente, pe teritoriul țării noastre printre primele muzee literare se numără Muzeul Memorial „Arany Janoš” din Salonta. Arany László, fiul poetului, împreună cu toți cei care iubeau literatura, au înființat în memoria celui mai mare poet epic al literaturii maghiare, la locul natal, un muzeu care este demn de faima poetului.

Arany Janoš a trăit în orașul Salonta cea mai mare parte a vieții sale. Orașul a primit acest rang în prima jumătate a secolului al XVII-lea. Aici a activat ca învățător, iar mai târziu timp de 9 ani de zile ca notar adjunct al orașului și tot la Salonta s-a afirmat ca poet prin poemul *Toldi*. După eliberarea țării noastre Muzeul Memorial „Arany Janoš” a fost reorganizat de mai multe ori, ultima oară în 1973, când a fost și restaurat, devenind o instituție importantă care servește la culturalizarea maselor, și totodată un adevărat atelier de cercetare a literaturii.

Istoria bibliotecii lui Arany

Istoria bibliotecii lui Arany Janoš din Salonta este strâns legată de înființarea și dezvoltarea muzeului. Aceasta necesită câteva referiri pe parcurs la istoria muzeului memorial.

De la Szél Kálmán, ginerele poetului, din orașul Salonta provine sugestia înființării unui muzeu în memoria lui Arany Janoš. La 25 oct. 1882 delegația orașului Salonta care a participat la înmormântarea lui Arany a stabilit la întoarcere modalitățile înființării unei camere comemorative Arany la Salonta. Aceasta însă s-a realizat numai prin donația grandioasă a fiului poetului, Arany László. În anul 1885 a donat pentru amenajarea camerei comemorative la cererea orașului o serie de obiecte personale manuscrise originale, și o parte din biblioteca poetului, cu specificația că toate obiectele donate să nu fie scoase niciodată din muzeu.

Primul inventar

Din anii de început datează două liste de inventar despre cărțile donate Salonteii din biblioteca lui Arany Janoš. Prima listă de inventar a fost întocmită de către fiul poetului și trimisă la Salonta împreună cu o scrisoare din 8 aprilie 1885, scrisoare care este de fapt considerată actul de înființare a muzeului.

Această listă a fost adnotată și comentată de către Arany László având o importanță deosebită pentru cunoașterea mai aprofundată a vieții poetului. De exemplu: la opera lui Victor Hugo (având ca titlu *Samtliche Werke*, editată la Frankfurt în 1836), notează că: „Această carte se află în biblioteca lui Arany încă din tinerețe”. Iar lângă dicționarul englez-german putem citi următoarele: „Singurul dicționar englez pînă în 1860. Din acesta a învățat limba engleză. Odată a amintit că el crede că știe mai multe cuvinte decît cele ce se găsesc în dicționarul respectiv.”

Primul inventar al bibliotecii Arany din Salonta conține 94 de opere în 140 de volume. Dintre acestea 10 sînt diferite ediții ale operelor lui Arany János, o colecție de reviste și 14 hărți. Prima donație din biblioteca lui Arany pentru Salonta cuprinde în primul rînd diferite dicționare folosite de poet, cărți gramaticale și beletristică scrise de contemporanii săi .

Al doilea inventar

Al doilea lot de cărți de la Salonta nu este așa de valoros ca primul în privința înțelegerii operei lui Arany. A doua oară au fost înregistrate la Salonta mai mult opere istorice, economice, literare ca de exemplu:

Carlyle: Istoria revoluției franceze (cuprinzînd cîteva adnotări, sublinieri ale poetului).

Lewes: Istoria filozofiei.

Macaulay: Istoria Angliei.

Curtius: Istoria Greciei etc.

În acest lot figurează 382 de opere în 1 610 volume. Dintre aceste volume peste 1 200 nu sînt altceva decît colecții ale diferitelor reviste editate între 1862—1882.

Al doilea inventar care cuprinde cele 2 donații numără 476 opere în 1 750 volume.

Arany László în scrisoarea din 8 apr. 1885 a amintit că a păstrat la el marea majoritate a cărților lui Arany dar va lua măsuri ca toate cărțile din biblioteca poetului să ajungă odată în camera comemorativă din Salonta. Din păcate, moartea lui timpurie și neașteptată la 1 aug. 1898 a împiedicat îndeplinirea scopului propus. Astfel, cele mai multe volume ale valoroasei biblioteci a rămas în posesia văduvei lui Arany László, la Szalai Gizella. Ea a satisfăcut dorința soțului său decedat cedînd 4 000 de forinți din moștenire pentru restaurarea turnului Ciunt

din Salonta, și amenajarea muzeului. La 27 aug. 1899 în cadru festiv s-a deschis Muzeul Memorial Arany János din Salonta, care funcționează și în zilele noastre. Cu ocazia deschiderii au fost transportate în vechiul turn restaurat obiectele personale ale poetului, care se aflau timp de 14 ani într-o sală de clasă la școala în care a învățat și a fost învățător Arany János. Despre obiectele personale ale poetului s-a făcut o listă exactă, în care biblioteca lui Arany János figurează cu 476 de opere în 1 750 de volume.

Pînă la data deschiderii muzeului văduva lui Arany László n-a predat nimic din biblioteca lui Arany János rămasă la ea ca moștenire. Szalay Gizella s-a recăsătorit cu Vojnovich Géza, critic literar renumit. El a păstrat cărțile, scrisorile, manuscrisele originale ale lui Arany și le-a folosit parțial la monografia scrisă despre Arany în 3 volume.

Biblioteca lui Arany Juliska

Din octombrie 1913 biblioteca lui Arany s-a îmbogățit dintr-o sursă nouă. Szél Kálmán, ginerele poetului înainte de a se muta din Salonta a ales din cărțile lui acele opere care aparțineau primei sale soții Arany Juliska, fiica poetului, în total 92 de opere în 122 de volume.

Nici aceste cărți nu sînt indiferente pentru filologi și critici literari, fiindcă marea majoritatea reprezintă donațiile poetului către fiica sa cînd aceasta s-a măritat. 80% dintre aceste volume reprezintă beletristică, romane sau poezii, iar restul, reviste și cărți de gramatică. Cîteva adnotări interesante în ediția princeps a cărții lui Kemény Zsigmond: Văduva și fiica ei putem citi dedicația autorului: „Pentru Arany Juliska, Kemény”. Oda închinată lui Széchényi care a apărut și ca volum separat poetul o dedică fiicei sale astfel: „Pentru draga mea fiică, Arany János”.

Din toate cele spuse rezultă că pînă la al doilea război mondial biblioteca lui Arany din Salonta conținea 568 opere în 1 872 volume. În timpul războiului din diferite motive s-au pierdut 65 de opere în 148 volume, în majoritatea lor reviste. Pentru cercetări literare în legătura cu opera lui Arany sînt considerate pierderi indispensabile unele volume ca: *Vadrózsák* de Kriza János sau *Culegeri de basme populare maghiare* de Gaál György de care, s-a preocupat Arany din punct de vedere critic în studiile sale. În afară de acestea sînt considerate pierderi de neînlocuit primele ediții ale operelor lui Arany care pe lîngă erorile tipografice corectate de Arany conțineau adnotări stilistice, ritmice. După aceste pierderi biblioteca lui Arany din turnul Ciunt număra 503 opere în 1 724 de volume. Dar această cifră este relativă, întrucît pînă în trecutul apropiat nu s-au întocmit un catalog de minuțiozitate științifică al volumelor existente în biblioteca lui Arany din Salonta.

În prezent pe baza inventarului bibliotecă poetului se prezintă în felul următor:

— opere literare, opere speciale, studii	366.—
— reviste, publicații, anale, periodice, buletine, recenzii	1.388.—
— biblioteca lui Arany Juliska	122.—
.	<hr/>
	Total: 1.876.—

15% dintre cărți și reviste conțin adnotări ale poetului.

Publicații apărute despre biblioteca lui Arany

Problema prelucrării bibliotecii lui Arany din punct de vedere filologic, literar s-a pus încă din primii ani ai secolului nostru. S-a ocupat cu această problemă Debreczeni Ferenc, profesor originar din Salonta, care a studiat cărțile lui Arany, a prelucrat și editat adnotările poetului. Și totuși primul studiu despre biblioteca lui Arany apare în 1918, semnat de către Szendrey Zsigmond, tot profesor din Salonta, etnograf renumit.

În 1923 publică în sfârșit Debreczeni Ferenc câteva fragmente din lucrarea sa, mai ales cele care se referă la viața poetului.

Publicațiile care nu sînt de loc numeroase se completează în zilele noastre cu încă două; primul este publicat de către Deák Tamás în anul 1959 în paginile revistei *Korunk* iar al doilea este opera lui Abaféy Gusztáv, critic literar renumit, profesor al Universității Babeș-Bolyai din Cluj. Studiul lui Abaféy are o valoare sporită fiindcă a prelucrat adnotările dicționarilor grecești, latine, germane, engleze, franceze și italiene, cărți gramaticale și adnotările diferitelor traduceri efectuate de poet.

În concluzie putem spune că în timp de 92 de ani au apărut doar patru studii fragmentare despre biblioteca marelui poet salontan. De asemenea sînt valoroase și instructive adnotările făcute de poet, care dacă vor fi prelucrate cu precizie filologică vor completa cunoștințele noastre despre viața și arta poetului clasic Arany János.